

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขต กรุงเทพมหานคร ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ เพื่อศึกษาปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ศึกษาความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา เปรียบเทียบความเครียดในการปฏิบัติของ ผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการบริหาร ตำแหน่งบริหาร และ ขนาดโรงเรียน และสร้างสมการพยากรณ์ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร จากปัจจัย บุคคล ปัจจัยโรงเรียน และปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้รับใบอนุญาต และครูใหญ่ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน และวุฒิการศึกษา โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างรวม 286 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยนำแบบสอบถามของผู้อื่นมาพัฒนา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ มีจำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม สร้างโดยอาศัย แนวคิดของ ซาราสัน (Sarason, 1983, p. 127) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โดยอาศัยแนวคิดของ โคช (Koch, 1982, pp. 493) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปหา ความเที่ยงตรงโดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน พิจารณาให้ข้อเสนอแนะปรับปรุง แล้วนำไปทดลอง ใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .20 ถึง .88 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยคำนวณด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS for Windows

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านครอบครัว และด้านผู้ได้บังคับบัญชา มีปัจจัยกลุ่มการสนับสนุน

ทางสังคมอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านผู้บังคับบัญชา ด้านชุมชน และด้านเพื่อนผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

2. ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านบทบาท ด้านการทำงาน ด้านขอบเขตและสภาพแวดล้อมของงานมีความเครียดในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการแก้ปัญหาความขัดแย้งอยู่ในระดับต่ำ

3. ปัจจัยบุคคล และปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนผู้บริหาร การสนับสนุนทางสังคมจากผู้ใต้บังคับบัญชา ปัจจัยบุคคลด้านตำแหน่งการบริหาร ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน การสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา และปัจจัยบุคคลด้านวุฒิการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 51.90

อภิปรายผล

จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานผู้บริหารสถานศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นตามความมุ่งหมายของการศึกษาที่ต้องอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวม ด้านผู้บังคับบัญชา ด้านชุมชน และด้านเพื่อนผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะมีตำแหน่งเป็นครูใหญ่ ซึ่งเจ้าของสถานศึกษาจ้างให้มาทำหน้าที่ในตำแหน่งครูใหญ่ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบงานต่าง ๆ ในโรงเรียน ทำให้ไม่มีโอกาสที่จะใกล้ชิดผู้บังคับบัญชา เพื่อนผู้บริหาร เพื่อปรึกษาหารือเรื่องงาน พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิด เนื้อหา แนวทางแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังขาดความคุ้นเคยกับชุมชน จึงไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพราะการบริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชน ผู้บริหารจำเป็นต้องใกล้ชิดกับชุมชน ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง เมื่อมีข้อผิดพลาดจึงไม่ได้รับความเห็นใจจากชุมชน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรหาเวลา หรือโอกาส เพื่อใกล้ชิดครอบครัว ร่วมกิจกรรมกับผู้บังคับบัญชา ชุมชน เพื่อนผู้บริหาร และผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อจะได้เป็นกำลังใจ ช่วยเหลือ และ

อำนวยความสะดวก เป็นที่ปรึกษา เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ดังที่ เฮาส์ (House, 1981, p. 24) เห็นว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจ เอาใจใส่ ช่วยเหลือการทำงาน อำนวยความสะดวก ช่วยแก้ปัญหา ให้คำอธิบายชี้แนะ เช่นเดียวกับ สเตียร์ (Steers, 1991, p. 547) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนเป็นตัวกันชน ระหว่างภาวะความเครียด โดยตรง หรือช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญความเครียดได้อย่างเหมาะสมขึ้น การสนับสนุนทางสังคม ในระดับสูงทำให้ระดับความเครียดและข้อเท็จในการทำงานต่ำลง และการสนับสนุนทางสังคมยัง ทำให้บุคคลไม่รู้สึกโดดเดี่ยว เมื่อต้องเผชิญกับแรงกดดันด้านต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเครียด

ส่วนการสนับสนุนทางสังคมด้านครอบครัว และด้านผู้ได้บังคับบัญชา มีการสนับสนุนทางสังคมในระดับมาก เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เมื่อมีปัญหาจะปรึกษาคณะครู ญาติพี่น้องในครอบครัวจะสนับสนุน ให้กำลังใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ ซาเวจ (Savage, 1987, p. 49) ที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นแหล่งที่มาของการสนับสนุนทางสังคมที่สำคัญในช่วงที่ผู้บริหารประสบปัญหาอันนำไปสู่ความเครียด หากได้รับการสนับสนุนทางด้านอารมณ์ โดยการให้กำลังใจ จะทำให้ผู้บริหารมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับแรงกดดันต่าง ๆ ความเครียดลดลง ส่วนผู้ได้บังคับบัญชามีหน้าที่ต้องปฏิบัติงานตามคำสั่งผู้บริหาร ทำให้รู้ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร งานในโรงเรียนจะประสบความสำเร็จได้ผู้บริหารและผู้ได้บังคับบัญชาต้องร่วมมือกัน ต้องให้กำลังใจซึ่งกันและกัน จึงเป็นผลให้การสนับสนุนทางสังคมด้านครอบครัว และด้านผู้ได้บังคับบัญชาอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ทศนีย์ ประมวลรัตน์ (2539, หน้า 108) ได้ศึกษา พบว่า การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและจากผู้ได้บังคับบัญชาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 อยู่ในระดับมาก

2. ความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยรวม ด้านบทบาท ด้านการทำงาน ด้านขอบเขตและสภาพแวดล้อมของงาน อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ส่วนใหญ่จะต้องบริหารสถานศึกษาของตนเองให้ได้มาตรฐาน เพื่อรองรับลูกค้า ซึ่งจะต้องแข่งขันกับสถานศึกษาอื่น เพื่อความมีประสิทธิภาพและสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน จึงจำเป็นต้องควบคุมการใช้อารมณ์ที่จะไม่ให้โกรธต่อความรู้สึกที่ไม่ดีต่าง ๆ จึงมองเรื่องต่าง ๆ เป็นเรื่องธรรมดาของการทำงานย่อมมีปัญหาและอุปสรรคซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องบริหารงานให้เหมาะสมกับเวลารวมทั้งการจัดสรรงบประมาณให้อยู่ภายในวงเงินที่ได้รับจัดสรร เมื่อใดที่ผู้บริหารมีบทบาทมากเกินไปก็จะเป็นแรงกดดันให้ผู้บริหารเกิดความหงุดหงิด ฉุนเฉียว วิตกกังวล และเกิดความท้อแท้

เบื้องต้น มีผลให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน (Gorton, 1991, p. 491) ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุ่มังคะละ (2543, หน้า 65) ศึกษาพบว่า ความเครียดของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 7 อยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนความเครียดในการปฏิบัติงานด้านการแก้ปัญหาคัดแย้งอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชน มีระบบการบริหาร งานภายในโรงเรียนค่อนข้างจะเข้มงวด ปัญหาความขัดแย้งระหว่างครูอาจารย์จึงมีน้อย เพราะต้อง ให้ความเคารพนับถือในตัวผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารจึงมีความเครียดในการปฏิบัติงานด้านการ แก้ปัญหาคัดแย้งในระดับต่ำ สอดคล้องการวิจัยของ ทศนีย์ ประมวลรัตน์ (2539, หน้า 122) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 พบว่า ความเครียดของผู้บริหารโรงเรียนทุกด้านอยู่ใน ระดับต่ำ

3. ปัจจัยบุคคล ด้านตำแหน่งการบริหาร และวุฒิการศึกษา เป็นปัจจัยที่มีผลต่อ ความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากตำแหน่ง และวุฒิการศึกษา เป็นปัจจัยที่ เป็นสาเหตุของความเครียด เนื่องจากผู้บริหารที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบสูง ได้แก่ ตำแหน่ง ผู้บริหารโรงเรียนนั้น จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อนโยบาย เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายซึ่งต้อง พบกับปัญหาอุปสรรคอย่างมากมาย มีผลให้เกิดความเครียดจากการปฏิบัติงานได้ ซึ่งเป็นไปตามที่ สุภาวดี นวลมณี (2537) ศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านตำแหน่งงานมีผลให้บุคคลเกิดความเครียดในการ ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ วุฒิการศึกษายังเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดความเครียดเช่นกัน ดังที่ ลาเวนท์ (Lavant, 1990, p. 2732) ได้ศึกษาพบว่า วุฒิการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความเครียด และ ยังสอดคล้องกับที่ ยืนยง ไทยใจดี (2537) พบว่า วุฒิการศึกษาเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเครียด

4. ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม

4.1 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวมีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติ งานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากครอบครัวเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดผู้บริหาร เมื่อเผชิญ กับปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน ครอบครัวจะเป็นกำลังได้ดีที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ บราวน์ (Brown, 1986, p. 4) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคมอย่างเพียงพอจะช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ อย่างเหมาะสม การได้รับการสนับสนุนทางสังคมเป็นความต้องการพื้นฐานของบุคคล ซึ่งจำเป็น ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กล่าวได้ว่า ครอบครัวคือปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมที่มีความสำคัญ

ดังนั้น หากผู้บริหารโรงเรียนได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ก็ย่อมจะมีผลทำให้ความเครียดในการปฏิบัติงานลดลง

4.2 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาต้องบริหารงานโดยปฏิบัติตามนโยบาย และคำสั่งจากผู้บังคับบัญชา หากผู้บริหารได้รับการยอมรับ สนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ก็จะทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีประสิทธิภาพ (Brown, 1986, p. 4) แต่ในขณะเดียวกัน การส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บังคับบัญชา ก็ทำให้ผู้บริหารต้องเพิ่มความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ และมุ่งมั่นรับผิดชอบการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน (Cohen & Wills, 1985, p. 357)

4.3 ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนร่วมงาน มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เนื่องจากผู้ปกครองให้ความไว้วางใจ ฝากบุตรหลานให้เข้าเรียนโดยคาดหวังว่าโรงเรียนจะจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ผู้บริหารจึงต้องปฏิบัติงานตามบทบาทที่ถูกกำหนดโดยความคาดหวังของสังคมซึ่งส่งผลให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงาน ดังที่ ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 1991, p. 33) กล่าวว่า บทบาทที่ถูกกำหนดโดยความคาดหวังและมาตรฐานของหน้าที่ในตำแหน่ง เป็นตัวกำหนดลักษณะพฤติกรรมและบทบาทให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน บทบาทจะถูกคาดหวังจากบุคคลอื่นให้ผู้บริหารปฏิบัติซึ่งยากแก่การที่จะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และอาจไม่เป็นไปตามความต้องการของตัวผู้บริหารเอง รวมทั้งบทบาทที่เพิ่มขึ้นทั้งด้านปริมาณงาน และคุณภาพของงาน ดังนั้น ลักษณะบทบาทดังกล่าวจึงมีผลต่อพฤติกรรมของผู้บริหาร รวมทั้งส่งผลให้เกิดความเครียดในการปฏิบัติงานด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ แกนสเตอร์ ฟุซิลเลีย และมาเยส (Ganster, Fusilier & Mayes, 1986, p. 102) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะความกดดันและปัจจัยต่าง ๆ ในการทำงานของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยบุคคลด้านตำแหน่งการบริหาร เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ดังนั้น ผู้บริหาร

ควรมีการพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา และควรจัดโครงการส่งเสริมให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองโดยขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย ในการจัดอบรมหลักสูตรการบริหารงานในโรงเรียนประถมศึกษาโดยจัดเป็นหลักสูตรระยะสั้นในช่วงปิดเทอม เพื่อผู้บริหารจะได้มีความเข้าใจบทบาทได้ชัดเจนและถูกต้อง สามารถนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้โดยไม่เกิดความเครียด

2. จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านวุฒิการศึกษาของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ดังนั้น จึงควรสนับสนุนให้ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาน้อยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร หลักการบริหารโรงเรียน หรือจัดอบรมหลักสูตรการบริหารโรงเรียนระยะสั้นให้ผู้บริหารมีความเชื่อมั่นในการบริหารงาน เพื่อเป็นการลดความเครียดในการบริหารงานได้

3. จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนทางสังคม ได้แก่

3.1 การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว คนใกล้ชิดในครอบครัว

3.2 การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนผู้บริหาร รวมทั้งร่วมกิจกรรมสังสรรค์กับผู้ร่วมงานเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์

3.3 การสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา การจัดกิจกรรมสังสรรค์กับผู้บังคับบัญชาตามโอกาสที่เหมาะสม

3.4 การสนับสนุนทางสังคมจากชุมชน จัดกิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3.5 การสนับสนุนทางสังคมจากผู้บังคับบัญชา เมื่อมีปัญหาควรปรึกษาหารือผู้บังคับบัญชา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเครียดของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่

2. ควรศึกษาปัจจัยหรือองค์ประกอบอื่นที่สัมพันธ์กับความเครียดของผู้บริหารโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร เช่น บุคลิกภาพ การบริหารเวลา

3. ควรศึกษาสาเหตุความเครียดผู้บริหารโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพ ด้านสภาพแวดล้อม